

Margry gaat het om meer dan een puur historische beschrijving van de genoemde conflicten. Het resultaat van zijn onderzoek is namelijk dat deze processies en de protestantse reacties daarop hebben bijgedragen aan de verzuiling in Nederland. Katholieken hadden de behoefte om zich via deze processies te profileren en in hun verzet daartegen deden protestanten hetzelfde. De publieke rituelen droegen sterk bij aan de vorming van een katholiek zelfbewustzijn. Dat werd versterkt door de antipapistische beelden die als reactie daarop gepropageerd werden. Volgens Margry wordt de betekenis van de processies onderschat. Dat zal na zijn boek niet meer het geval zijn. Mijn vraag is wel of bij zijn beoordeling van de protestantse reactie voldoende verdisconteerd is dat deze reactie een sterk politieke component bevat en daardoor minstens evenveel een 'Nederlands', als een 'protestants' karakter draagt. Het verzet tegen de processie was toch ook een verzet tegen de macht en de invloed van Rome. Deze opmerking doet echter niets af aan de grote waardering die men voor dit werk van Margry mag hebben.

Jan de Krom, *Leven met een knipoog naar boven. Gelovig omzien naar de driehoek God, Allende en de Krom*. KDC-Memoreeks: Verhalen uit het katholieke leven deel 7, Nijmegen 2000. 247 blz. ISBN 90 5625 078 7, Euro 17,00.

Jan Cartens, *Van katholieken huize. Vrome tijden en latere jaren*. KDC-Memoreeks: Verhalen uit het katholieke leven deel 8, Nijmegen 2000. 231 blz. ISBN 90 5625 087 6, Euro 17,00.

– Derk Jansen.

De Memoreeks van het onvolprezen Katholiek Documentatie Centrum (zie ook de aankondiging in *DNK* 53 (2000) 78, 79) is verrijkt met twee nieuwe delen. De boeken van Jan de Krom en Jan Cartens zijn bij uitstek representatief voor de serie, en de redactie heeft er goed aan gedaan ze in de reeks op te nemen. Hier wordt het roomse leven – niet altijd even rijk! – echt gegrepen en de boeken vormen een mooie illustratie bij het boek van Van Geest, waarvan hiervoor sprake was.

Het meest pakkend voor de lezer lijkt mij het boek van Jan de Krom. Hierin wordt een gang naar de volwassenheid beschreven die uitloopt op een uittocht. Vooral de uittocht uit de officiële Rooms-katholieke kerk, gesymboliseerd in die van Chili, is aangrijpend en

toont de worsteling van de hoofdpersoon om hetgeen zijn jeugd zo sterk stempelde los te laten. In Chili heeft hij aan den lijve de contrarevolutie van Pinochet meegemaakt; de meerderheid van de clerus zien kiezen voor de nieuwe machthebbers en ervaren, hoe het is om als enkeling de verenigde machten van kerk en kapitaal te bestrijden. Chili, waar De Krom als missionaris heenging in plaats van naar de Congo, is het draaipunt in dit leven. Daar maakt hij kennis met de eenvoudige Chileen 'niet vooruitziend, want de dag van vandaag heeft genoeg om voor te vechten en te zorgen', met grote armoede dus en scherpe maatschappelijke tegenstellingen, met de bevrijdingstheologie, maar ook met zijn grote liefde Maria Luz.

Voordat deze lichtstraal zijn levenspad kwam beschijnen had hij al een lange weg afgelegd. Hij beschrijft zijn jongensjaren in Halsteren; het verlangen om misdienaar te worden: 'het mysterieuze, het viëren van de diensten en het daarbij willen zijn', zijn eerbied voor de hoog geplaatsten die hij bijna identificeerde met God, de aanloop naar het priesterschap en de voorbereiding op zijn uitzending naar Chili. Daar verliest hij alle eerbied voor het gezag, en de rebel in hem ageert tegen maatschappelijke en kerkelijke misstanden; vele bladzijden worden daaraan besteed en geven een treurig beeld van het Chili uit de jaren zeventig van de afgelopen eeuw. Terug in Nederland spant hij zich in voor buitenlanders en gevangenen en zet zo het werk voort dat hij in Chili begon.

We hebben hier een ontroerend document humain in handen: de auteur pakt de lezer met zijn levensverhaal, dat het spanningsveld tussen religieus perfectionisme en de harde maatschappelijke werkelijkheid zo fraai illustreert. De naam van zijn vrouw is meer dan symbolisch: Maria Luz. Naar het licht heeft Jan de Krom zijn gehele leven gestreefd. (246)

Ook in het boek van Jan Cartens krijgen we te maken met een exodus. Die wordt beeldend beschreven, want schrijven kan hij. De beeldspraak dartelt als het ware door het boek: het hoofd van de lagere school heeft een stem vol craquelé (20); gescheiden werd er in die tijd nog niet, overspel werd door mij ten onrechte lange tijd beschouwd als een bron van huiselijke gezelligheid, zoals Halma, ganzenborden en Zwarte Pieten (45); God zit met z'n vingers in z'n oren (159). Het boek zit vol met dergelijke taalvondsten en vondstjes, die als van zelf in het verhaal opduiken. Dit pleit zowel voor het taalgevoel als de eruditie van de auteur. Deze terug-